

AZ ÚJ HATÁR

A HARMADIK BIRODALOM erőteljes, expanzív, nemzeti politikája összeroppantotta a csehszlovák nagyhatalmi ábrándot és világosan megmutatta a cseh és szlovák népi egység fikciójának lehetetlenségét is. A népi önrendelkezés jegyében megszületett szeptemberi müncheni egyezmény nemcsak a szudétánémetség és a sziléziai lengyelség számára jelentett rég óhajtott szabadulást, hanem az ezeréves múlt, közös történelem, a kultúráközösség és hazát teremtő magyar munka jogán mindig magyarnak vallott Felvidék déli, magyarlakta részét is visszajuttatta — egyhónapi cseh diplomáciai taktikázás után — Maradékmagyarországnak.

Amikor ezeket a sorokat írjuk, derék honvédségünk már birtokba vette a visszacsatolt terület húsz évi rabságot szenvedett városait és falvait, rádióban és napisajtóban ezer módon nyilvánul meg a magyar öröm és, bár nem kétséges, hogy a magyarság az egyenlő elbánás elvének érvényesítéséért a fegyveres beavatkozástól sem riadt volna vissza, minden magyar őszintén boldog, hogy a magyar-cseh diplomáciai háborút kormányunknak az amúgy is gyéren csordogáló magyarvér kockáztatása nélkül sikerült megnyernie.

Az öröm és boldogság napjaira még soká emlékezni fogunk, mert a visszacsatolt, magyarlakta terület véreink hazatérését, erőgyarapodásunkat és nem utolsó sorban a trianoni békeparancs érvénytelenségét, a békés revízió diadalrajutását jelenti, de sokáig emlékezünk arra is, hogy magyar lelkiségünk és szertelenségre gyakran hajló vérmérsékletünk ezekben a bizakodó, örömteljes napokban is bőven megnyilatkozott. Túlfűtött és nem egészen alaptalanul, vérmesebb reményekkel telt egyének elégedetlenkedő hangokat pendítenek meg. Keveslik a visszacapott területet, lakost, gabonát, fát, bányát. Másik oldalról bizakodó hangok hallatszanak: Magyarország dunamedencei vezérszerpét íme, a békés revízióval a külföld is elismerte, tehát nincs már tovább szükségünk eddig gyakorolt és eddig jól be is vált óvatos, tartózkodó politikánk folytatására. Ennek a disszonanciának a feloldása céljából kér magának néhány szót a magyar geográfus.

Mikor a geográfus földrajzot ír, nem politizálhat, de fejtegetéseivel olvasóját földrajzi gondolkodásra akarja nevelni. Ez azt jelenti, hogy eredményeinek, vizsgálatainak és a belőlük levont földrajzi következtetéseknek a gyakorlati élet is hasznát láthatja. Mi tehát a geográfus feladata most, amikor a vérmérséklete szerint örvendező és

lobogva lelkesedő, vagy szomorúan elégedetlenkedő olvasója előtt szeretné megjelenítem az anyaországhoz húsz év után újra visszacsatolt hazai földet? Nem lehet más, mint az, hogy a földrajztudomány igazságos mérőléce segítségével megállapítsa azt az értéktöbbletet, amely ezekben a mozgalmas politikai hetekben maradékszámgunk számára erőgyarapodást eredményezett.

Egyik napilapunk túlfűtött, de érthető lelkesültséggel írta, hogy hazakerült véreinket és földjüket akkor is nagy szeretettel ölelnék magunkhoz, ha ez a hazatért föld sivár és terméketlen volna. Szerencsére sem sivárságról, sem értéktelenségről nem beszélhetünk, hanem csak erőgyarapodásról, területi, népi és gazdasági tekintetben egyaránt.

A bécsi döntőbírótság által nekünk ítélt terület szeszélyesen kanyargó határvonalán belül kerekén 12.000 km²-rel növelte meg a független Maradékmagyarország területét. Ez a területgyarapodás az eddigi 93.000 km² területű Magyarországot a kisállamok sorából kerekén 105.000 km² területével a középállamok rangsorába emelte, tehát a független magyarság élettere területének egynolcadával gyarapodott meg. Napisajtóban, közbeszédben lépten-nyomon a magyarokta Felvidék hazatéréséről olvasunk és hallunk. Hazafias tömegeink naív földrajzi elképzelése Kassa, Losonc, Rozsnyó, Rimaszombat és Jolsva mellett Lévát, Érsekújvárt, Komáromot, Ungvárt, Beregszászt és Munkácsot is megtette felvidéki városnak és e nagymultú települések történelmi levegőjében az Északi Kárpátok bükk- és fenyveserdeinek illatát vélte érezni. Ezt a romantikus hiedelmet el kell oszlatnunk. Az említett városok és környezetük értékéből semmit sem von le, ha tudjuk, hogy valamennyien kezdettől fogva a nagy magyar medencét megülő és a hegyvidéket, a „sötéteredőt“ kerülő magyarság síksági települései és nevük mellé a „felvidéki“ jelző csak úgy került, hogy a honi földet nem ismerő közvélemény pusztá kényelemszeretettől is hajlandó volt minden, cseh megszállás alatt sínylődő magyar területet a Felvidék fogalmának tartalmi jegye alá vonni. Sajnos, közvéleményünknek tisztába kell jönnie azzal a ténnyel, hogy a bécsi döntőbírótság ítélete nem a Felvidéket, sőt elsősorban nem is hegyvidékeket, hanem kisalföldi és alföldi síkságokat és a Magyar medence peremterületi dombvidékeit juttatta vissza Csonkamagyarországhoz. Magyarország hegy- és vízrajzi térképe minderről igen pontos felvilágosítást adhat. Megmutatja ez a térkép, hogy a visszacsatolt terület nyugati, legterjedelmesebb, legzömökebb része, a Kisalföld északi fele, de még ez sem teljesen, mert a Kiskárpátok keleti lejtőjéhez támaszkodó, termékeny lösztábla a Csallóköz nyugati csücskével és a hegyvidékről a síkságra kiérkező Vág kiszélesedő, termékeny völgymedencéjével, a Mátyusföld nagyobbik felével Szlovákia birtokában maradt. Fialat süllyedékterület ez; szívet a Duna hatalmas törmelékkúpja, a Csallóköz, Magyarország „Aranykertje“ foglalja el. Ez a nagy törmelékkúp térid ki a Dudvágot és Vágót eredet irányából annyira, hogy a Dudvág csak Komárom megye határán, a Vág pedig csak Guta mellett ömölhet bele a Kisdunába. A Csallóköz és az említett folyók között nedves, fekete televényföldek terülnek el; itt folyik a kisalföldi nagyarányú cukorrépatermelés.

A Duna törmelékkipúpjának, a Dudvág és a Vág alluviumainak tökéletes síkságát északkeleten Tardoskedd, Tótmegyer, Érsekújvár környékén pannóniai korú anyagok löszborította, termékeny, gabona-, bor- és gyümölcsstermő halomvidéke szegélyezi. Ez már nem alföldies jellegű vidék. A tájkép a Dunántúl zala-somogyi dombvidékéhez hasonló külső megjelenésformájában, sőt termelésében is. Ugyanezek a tájvonások jellemzik még jobban kihangsúlyozottan a Nyitra és Garam közötti, északról dél felé lejtő, harmadkori halomvidéket is. Középkori krónikáink Törzsökerdő néven ismerik ezt a vidéket, mely a hozzácsatlakozó és a magyar földrajzi irodalomban Radosna dombság néven ismert területtel együtt a Magyar-medence peremi, hajdani tarkaerdő (tölgyes) zónájának tartozéka és Kniezsa kutatásai szerint már a honfoglaló magyarságnak eredeti szállásterülete volt. Magyarsága azóta is ezer éven át állandóan erősödött és csak a néprajzi elv sutbadobásával került a katonai határokat és termőföldet kereső, falánk cseh állam határai közé. A Nyitra és Duna szögében terjedelmes homokterületeket halmozott fel a jégkorszak folyamán a Kis-Alföld agyagos, kavicsos, homokos rétegeit bontogató, heves nyugati szél. A pusztá nomokterületeket Hetény, Izsa, Duna-radvány, Madar, Kurtakeszi magyar népe évszázadok verejtékes munkájával művelt területté változtatta.

A Zsitva folyótól keletre elhagyjuk a Kis-Alföld és a kislétföldi peremvidék területét. Az eddigiektől merőben különböző, újabb táj vonások fogadnak bennünket. Más a felszín domborzata, mások a táj-életlehetőségei. Egyfelől a Magyar-medence peremi vulkanikus vonulata, a Magyar Érchegység, a Börzsöny, az Osztrovski, a Mátra, a Bükk és az Eperjes-Tokaji hegység tömegei által, másfelől a Vepor és a Szepes-Gömöri Érchegység variszkuszi kristályos rögei által közrefogott medencék sorozata ez a hosszú, keskeny táj. Nyugatról északkeletre egymás mellett sorakozik a Honti, Nógrádi, Gömöri, Tornai és Kassai medence; az Ipoly, a Rima, a Sajó, a Hernád és a Bódva medencéje. Bennük minden más magyarulta tájtól különböző élet lüktet Ipolyságtól Kassáig. Ez a terület már a Felvidék tartozéka; azt mondhatnák, a Felvidék alsó lépcsője. A magyar földrajztudományban Prinz nyomán Dél-Felvidék a neve ennek a vízben szegény, mediterrán rétegekkel kitöltött és helyenként lösszel borított mező- és erdőgazdálkodó tájnak. Ezekből a medencékből alakította ki a középkor magyar közigazgatása Hont, Nógrád, Gömör és Torna vármegyét; területüknek a trianoni „békeszerződés“ rendelkezései szerint csak a déli része maradt Csonka-Magyarország birtokában, az Osztrovski, a Vepor és a Szepes-Gömöri Érchegység erdős lejtői és a régi kristályos kőzetekből felépített tönkjének tájképi szépségekben gazdag pereme, a pelsőci, tornai mészkőplatók, Magyarország új, legmagasabb (1228 m) hegyével, a Bódva-medence magyar településtere csak a bécsi döntőbíráóság ítélő szavára egyesülhettek politikailag ismét déli, természetes kiegészítésükkel. Ennyi és nem több, ami a Felvidékből ismét visszakerült Szent István koronájának uralma alá. Csonka országunk határait éppen csak hogy feltolhattuk a magyar Kárpátok lábáig, a Felvidék felső emelete, a kristályos maghegységek, a Tátrák és Fátrák, az erdőborította homokkövonalatok, a hegyvonulatok közt megbújó medencék egyelőre még a cseh és szlovák „testvérállam“ birtokában várják egyesülésüket természetes életterükkel, a nagy Magyar-medencével.

MI AZ OKA ANNAK, hogy ebben a medencék sorozataiból álló, keskeny, hosszú tájban, a Délfelvidéken a magyar életnek nagy változatossága, sokrétűsége tudott kialakulni, hogy a medencékben Ipolyságtól, Losoncon, Füleken, Rimaszombaton, Pelsőcön, Jolsván és Rozsnyón át Kassáig minden városban a dicsőséges magyar múlt és munkás jelen emlékei, eredményei halmozódnak? Rövid erre a geográfus felelete. Ez a táj élelmiszertermelésében mindig önellátó volt, sőt a Kisalfölddel együtt a cseh-tót felvidék éléskamrájának szerepét is be kellett töltenie; a medencék fenekén rejtőző barnaszene és kristályos kőzetekből felépített peremeinek vasérctelepei segítségével pedig változatos és sokrétű ipart tudott fejleszteni. Ásványi nyersanyagok-

ban és iparos tevékenységben szűkölködő csonka országunknak igen nagy nyeresége a Gömör-Szepesi Érchegység déli peremi lej tő vidékének hozzánk visszajuttatott bánya- és iparvidéke, rá a csonka hazában sok feladat, de eredményes jövő is vár.

Ez a vulkánikus hegyvonulatokkal és ősi kristályos masszívumokkal körülszegett, folyókkal, domb- és halomvidékké felárkolt medencetáj, a Délfelvidék, Kassa táján véget ér. Magyarország új „bécsi“ határa Sátoraljaújhely felett elhagyja az Eperjes-Tokaji hegységet és kikerkezik az Alföld északkeleti szegélyterületére. A magyar Alföld jól ismert tájvonásait találjuk meg ezen a vidéken. Délen a teljesen felszabadult Bodroghköz, északkeleten és keleten az Ung, Latorca és a Borsava törmelékűjjaival elegyengetett, helyenkint lösszel borított termékeny síkság ez a magyar róna; húsz éven keresztül ez táplálta kenyerével a cseh-tót állam kebelében ma még ideig-óráig erővel visszatartott „autonóm“ Ruténföldet, Rákóczi becsületes rutén népét. Az új magyar határ ott kanyarog Ungvárt és Munkácsot védelmezőn körülölelve a Vihorlát, Szinyák, Borló, Gyil és Nagyszőlősi hegység vulkánikus hegysorainak lábánál, elvágva a ruténokat a tápláló és életet adó magyar Alföldtől. Sorsuk egy pillanatig sem lehet kétséges! A Ruténföld a cseh-tót állam keretein belül életképtelen; a nyomortól és lezülléstől, a politikai nyugtalanságoktól csak a Magyarországgal való egyesülés mentheti meg. A magyar-rutén egyesülés ideje talán nincs is messze. A földrajz vas érvényű törvényeinek erején alapuló népi önrendelkezés megvalósulásának, az életnek, útjába egyes politikai tényezők parancsszava csak ideig-óráig tartó akadályt emelhet.

Ez az északkeletalföldi, kárpátalji fiatal, akkumulációs síkság — teljes egészében őstermelő, földművelő terület — az a harmadik tájdarab, amellyel Maradékmagyarország területe Bécsben kiegészülést nyert. A Kisalföld fiatal süllyedésterületének északi része és peremterülete, a Délfelvidék geológiai harmadkorú rétegekkel kitöltött medencesorozata és az északkeletalföldi síkságdarab, íme, térmennyiségi szempontból Magyarország gyarapodása. Három geográfiai nagytájból, helyesebben három nagytáj darabjaiból tevődik össze. Közülük felszíni képeinek kialakulása, formái és élete alapján csak egyetlen egy, a Délfelvidék tarthat igényt a „felvidéki“ jelzőre, szerkezetileg ez sem, a másik kettő Alacsony-Magyarország legalsó és legfiatalabb emeletének és tájának, a Kisalföldnek és a nagy Magyar-Alföldnek kiegészítő része; tehát mindhárom tájdarab a Magyar medence tartozéka. Valóban kevés joggal beszélhetünk a Felvidék — inkább csak a honti, nógrádi és gömöri medencében erdős-hegyes felvidéki tájvonások — hazatéréséről.

Arról már több joggal beszélhetünk, hogy Maradékmagyarországunknak többé-kevésbé sikerült elérnie az ősi magyar szállásterület északi határait. Csak többé-kevésbé, mert az etnikai elv szigorú, hiánytalan érvényesítése Bécsben sem sikerült. A sárosi és szepesi ősi magyar településekről nem is szólva, jelentékeny magyar tömegek maradtak az új határon kívül, továbbra is a cseh-tót állam fennhatósága alatt.

És itt kell most a magyar földrajztudománynak, nyelvészetnek és településtörténetnek sokáig megoldatlanul álló, a közelmúltban mégis kielégítő magyarázatot kapott problémájára néhány szóval a figyelmet felhívunk. A bécsi döntést megelőző, egyhónapos cseh diplomáciai taktikázás idején komoly rádióháború tárgya volt a most visszanyert terület népiségének kialakulása. A cseh rádió azt igyekezett — hasztalanul — világgá kürtölni, hogy ez a terület sohasem volt magyar településtér; eredeti szláv lakossága a magyarosító törekvések következtében veszítette el szláv (tót) népiségét. A magyar tudomány erre az alaptalan és későn hangoztatott vádra már korábban megadta a feleletet. A magyar földrajztudomány már régóta hirdette, de nyelvészeti és telepítéstörténeti kutatáseredmények híján földrajzi módszerekkel teljesen természetesen nem igazolhatta azt aényt, hogy a honfoglaló magyarság a Kárpátmedencében való megtelepedésekor mindazokat a területeket megszállotta, amelyek felszíni formáik, éghajlatuk és életlehetőségeik következtében alkalmasnak bizonyultak az ősi magyar életforma, a vadászattal, halászattal és földműveléssel színezett sátoros-pásztorokodó állattenyésztés folytatására és fejlesztésére. Birtokába vette és megszállotta az alföldek és dombvidékek löszpusztáit (vagyis a Kisalföldet és a Nagyalföld északkeleti szegélyterületeit is), a medenceperemek középhegység- és combvidékeinek vadászatra és állattenyésztésre, makkoltatásra kiválóan alkalmas tarka erdeit és középhegységeink száraz éghajlatú kismedencéit (vagyis a mi esetünkben az Ipoly, Rima, Sajó és Hernád völgymedencéit is), de megszállatlanul hagyta, ha névleg birtokba vette is a magas hegysek „fekete erdeit“, a fenyveseket és bükkösöket, beléjük nem települt. A tény igazolásának perdöntő bizonyítékait a nyelvészet és településtörténet a közelmúltban szolgáltatatta. Ha valaki Kniezsának a XI. századi Magyarország népeiről írt tanulmányát¹ és a benne közölt térképet kezébe veszi, megtalálja az itt mondottak legteljesebb igazolását, világosan láthatja, hogy a nekünk most visszajuttatott terület mindenkor eredeti magyar településtér volt.

Ezt az ősi magyar településteret a bécsi határozat teljes egészében nem is juttatta vissza az anyaországnak. Stratégiai és gazdasági megfontolások következtében igen értékes magyar területekről kellett lemondanunk. Annyi bizonyos, hogy a „bécsi“ határt lényegében a néprajzi elveknek megfelelően jelölték ki, mégis sajnálkozva vagyunk kénytelenek nélkülözni Nyitra, Aranyosmarót, Nagyrőce, Nagymihály, Töketerebes, Nagyszöllős és környékük kisebbségi sorsban maradt magyarságát. Különösen fájdalmas a veszteség Nyitra, Töketerebes és Nagyszöllős esetében. Ezeken a területeken az új határ magyarlakta vidékeket vág ketté. Az etnikai elv túlságosan szigorú alkalmazása mellett gazdasági és hatalmi indokok fosztottak meg bennünket a pozsonyi, sárosi és szepesi magyarságtól is.

A visszacsatolt terület teljesen magyar jellegű. Legnagyobbrészt színmagyar, de még a nemzetiségi peremvidékeken is (Tótmegyer, Tardoskéd, Jolsva vidékén és Kassa távolabbi környékén) ősi magyar

¹ Kniezsa István: Magyarország népei a XI. században. Szent István-Emlékkönyv. 1938.

szállásterületen járunk és a magyarsággal hozzánk csatolt kisszámú szlovákság és ruténség államunk magyar voltát a legcsekélyebb mértékben sem fenyegeti.

A statisztika számadatai a következő módon igazolják a mondatokat:¹

A felszabadult terület katonai demarkációs vonalon belül eső részének nagysága 11.915 km². Ezen a területsávon az 1910. évi népszámlálás szerint 862.747 ember lakott, a népsűrűség 72-4 volt km.-ként, tehát a vidék a történelmi Magyarország sűrűbben lakott területei közé tartozott. A népesség anyanyelv szerint a következőképpen oszlott meg:

magyar	746.912	86.6%
német	17.341	2.0%
tót	83.428	9.7%
oláh	309	—
rutén	8.941	10%
horvát	231	—
szerb	93	—
egyéb	5492	0.7%
összesen	862.747	100%

Tehát a visszacsatolt területsávnak, mint az ősi magyar településter tartozékának magyar jellege kétségtelen.

A hamisításokkal és statisztikai zsonglörködésekkel szívesen dolgozó cseh statisztika 1930. évi adatai szerint a népesség 862.747 főről 1,029.629-re emelkedett, a népsűrűség pedig 86'3-ra. Húsz év alatt a népesség tehát 166.882 emberrel gyarapodott, de, mint a cseh statisztika „tárgyilagos” adatai mutatják, úgy látszik, csak a „csehszlovák nemzet” erősödött számszerűleg is, az odaát maradt több, mint 800.000 főnyi magyarság pedig csodálatosképpen katasztrófális fogyásnak, sorvadásnak indult. 1930-ban ugyanis a cseh népszámlálás a most visszacsatolt területen már csak 588.703 magyart olvasott össze, ellenben „talált”, helyesebben „sikerült” kimutatnia 289.873 „csehszlovákot”. Részletesen: 1930-ban az összlakosság 1,029.629 fő volt, a népsűrűség 86.3/km².

Ebből magyar	588.703,	az összes	57.2%,	a belföldi	59.2%-a
német	13.501,	népesség	1.3%,	népesség	1.4%
cseh-szlovák	289.873,	„	28.2%,	„	29.1%
orosz	35.262	„	3.4%,	„	3.5%
zsidó	51.628,	„	5.0%,	„	5.2%
egyéb	15.616,	„	1.5%,	„	1.6%
külföldi honos	35.046,	„	3.4%,	„	—
összesen	1,029.629,	„	100%/o,	„	100%

Ezek a számok érthetően beszélnek. Megmondják, hogyan sikerült az őslakó magyarság százalékszámát 86-6-ról 59.2- \llcorner lenyomni, bár még így is a magyarság maradt ezen a területen abszolút többségben. A válás- és névelemzések mellett a zsidóság külön nemzetiségként szerepeltetése és az állampolgárságért hiába könyörgő 35.000 magyarnak „külföldi honos”-ként való feltüntetése, a 13 falunyi cseh legionista telepítésekkel együtt eredményezte a magyarság számának mesterséges, de minden tekintetben természetesen így is koholt, fiktív kevesbedését. Ez a rugalmas cseh statisztikai módszer a legnagyobb könnyedséggel tudta a világ művelt közvéleményének tudomására hozni, hogy Kassán, Ungvárott, Munkácson és még számos más településben nem éri el azt a százalékszámot sem, hogy ősi településterén joga lenne a hivatalos- és közéletben anyanyelvének használatára.

Mindaz, amit a cseh „demokrácia” két évtizeden keresztül a legváltozatosabb formában kiagyalt az egymilliós magyarság elsorvasztására a cseh statisztika szemfényvesztő, hamis játékával együtt ma már a bécsi döntés óta a múlté. Az igazságos, pártatlan és a magyarság számszerű

¹A statisztikai adatéért Rónai Andrásnak, az Államtudományi Intézet helyettes vezetőjének tartozom köszönettel.

² Ez az adat a határmegállapító bizottság döntése alapján lényegtelen módosulásokat szenvedhet.

és erkölcsi erejének tudatában levő magyar statisztikai tudomány feladata a visszacsatolt terület népi, népiségi, megbízható mozgalmi adataink pontos feldolgozása. Ilyen pontos, megbízható adataink ma még nincsenek csak egészen általánosságban mozgó, megközelítő érvénnyel mondhatjuk, hogy a 104.998 km²-re (kerekén 105.000 km²-re) növekedett Magyarország jelenlegi népessége 10,020.300 lehet; a magyarság 92%-os többségben van, mellette a németiség és tótság is megtartotta korábbi (1930-as) arányszámát (5.5%, illetve 2%), tehát a bécsi döntés után az 1938. év Magyarországa is megmaradt több mint 9 milliónyi magyarságával Európa egyik legegységesebb népiségű és nyelvű országának. Mivel a visszacsatolt területek sűrűn lakott vidékek, hazánk népsűrűsége is változatlan maradt, 92 km²-ként.

KÉTSÉGTELEN, hogy Magyarország tájképébe a bécsi döntés felvidékiek tájvonásokat is hozott; ezek a tájvonások azonban az ország gazdasági szerkezetét nemcsak hogy meg nem változtatták, de még csak átszinezni is alig tudják. A részletes és pontos gazdasági és foglalkozási statisztika meg fogja mutatni, hogy az ország mezőgazdasági jellege nem változott lényegesen.

De ez nem is lehet másképpen. Amikor a visszacsatolt terület tájrajzi képét igyekeztünk néhány nagy vonással felvázolni, kiemeltük, hogy legnagyobb részében Alacsony-Magyarország, a Kisalföld és az Alföld fiatal, pleisztocén akkumulációs, 100—150 m-nél nem magasabb síksága és csak a középső része a Délfelvidék alsó lépcsőjének harmadkori medencesorozata, de ez a vidék is túlnyomóan agrár jellegű. Ezek a tisztán földrajzi természetű megállapítások mindaddig, míg pontos gazdaságstatisztikai adatok nem állanak rendelkezésünkre, a visszacsatolt terület gazdasági szerkezetére és a magyar gazdasági élet erőgyarodására vonatkozólag csak általános, inkább tájékoztató jellegű felvilágosításokat tesznek lehetővé.

A Kisalföld északi felének folyóhordalékkal feltöltött, helyenkint vastag lösztakaróval borított felszíne Fodor gazdaságföldrajzi térképeinek és a gazdag tartalmú, szép kiállítású cseh atlasz¹ térképeinek és grafikonjainak tanúsága szerint a síksági, részben külterjes mezőgazdálkodás területe, melyet nagy kenyérmagfőlösleg, de építő- és fűtőanyaghiány jellemez. A Nagyalföldnél kiegyenlítettebb éghajlatú, nem annyira szeszélyes csapadékeloszlású, kötöttebb talajú Kisalföld mindig sokkal magasabb termésátlagokat tüntetett fel mint a Nagyalföld. Búzából 15—20 mázsás hektáronkénti termésátlagok jellemzőek a Csallóközre és a Mátyusföldre, kukoricából 25 mázsa. Kenyérmagnóvényeink (búza, rozs, árpa², zab) termésfőlösege a Szlovákföld élelmezésében főszerepet játszott; a Dunáig törekvő cseh-szlovák államban az éléskamra szerepét kellett betöltenie a színmagyar Kisalföldnek és peremi dombvidékeinek. Ipari növényei közül a cukorrépa és len igen fontos. A cukorrépatermelés hívta életre a virágzó kisalföldi cukoripart, melynek három nagy központja, a nagy teljesítőképességű surányi (évi termelés 135.000 q), a kisebb oroszai és magyardiószegi (évi termelése 87.000 q) cukorgyár került most magyar kézre. A lentermelés a komáromi textilgyártást látta el nagyrésztben ipari nyersanyaggal.

¹ Atlas der tschechoslowakischen Republik. Prag, 1936.

² Jóminőségű sörárpa.

A cseh-szlovák államterület a szőlő elterjedésének északi határán kívül esik, csak a most visszakapcsolt területen és a közvetlen szomszédságában levő dombvidékeken volt a gazdasági tájra kisebb mértékben jellemző a bor- és szőlőtermelés. Ezeknek az észak-kisalföldi és kárpátalji (beregzsászi) borvidékeknek több, mint 60%-a került most ismét a magyar állam birtokába. Jelentős nyereségünk a gyümölcs-termelésben is.

A magyar gazdasági élet erőgyarapodását és a cseh-szlovák állam állattenyésztésének érzékeny veszteségét jelenti a sertés-, ló- és szarvasmarhatenyésztő Csallóköz és északkeletalföldi peremterület és a jó minőségű gyapjút szolgáltatató Érsekújvár, Losonc és Gács szövőiparát nyersanyaggal részben ellátó ógyallai, losonci, Ipolysági, feledi, tornajai, rimaszombati és rozsnói járások juhtenyésztő területeinek visszacsatolása.

A gazdasági földrajz a Kisalföldön hasonlóan gabonafelesleggel rendelkező, síksági, külterjes mezőgazdasági területnek jelzi az Északkeletalföld kárpátalji részét is. Ez a kb. 1600 km² nagyságú terület a kb. 700.000 főnyi lakosságú Ruténföldnek volt a tápláló, életgyűjtő medencéje. Nemcsak kenyérrrel látta el az Északkeleti Felvidéket, de a Ruténföld gazdasági életének vérkeringése, közlekedéshálózata, útjai, vasútjai is ezen az alföldi peremterületen keresztül kapcsolódtak a cseh-tót államhoz. Gazdasági és ezzel együtt politikai hatásaiban is végtelen fontosságú, ránk előnyös, a cseh-tót államra rendkívül veszélyes és hátrányos, hogy a Ruténföld tápláló terület nélkül és a Szlovákfölddel kényelmes és gyors összeköttetés nélkül maradt.

Mondottuk, hogy a Garamtól a Hernádig minden más magyarországi tájától különböző magyar élet a jellemző. A Délfelvidéken, az északalföldi vulkánikus vonulat és a Szepes-Gömöri Érchegység ősi kristályos tönkjei közé befoglalt 300—400 m magas harmadkori medencékben és peremi hegylejtőiken a síkságokétól eltérő a szerkezet, a táj felépítése és domborzata hűvösebb, de kiegyenlítettebb az éghajlat, más a vízrajzi kép, más a növénytakaró, más tehát a nyerstájt alakító emberi munka következményeként a táj élete, tehát képe is. A kiterjedt, sík gabona-, kukorica- és répaföldeket hiába keressük. A terraszos völgyekben kanyargó Garamot, Ipolyt, Rimát, Sajót, Bodvát alluviális vizes rétek kísérik. A folyami terraszonokon falvak ülnek, a halomvidékké szabdalta alacsonyabb hátságokat és lejtőket gabona-, burgonya- és répaföldek szalagozzák, de a főtermény nem búza, hanem inkább rozs, zab és árpa. A kukorica majdnem teljesen eltűnik a szőlővel és a dohánnyal együtt. A nagyobb magaslatokat és a medenceperemek lejtőit tölgyesek, 7—800 m-en felül bükkösök borítják. Dombvidéki típusú termelőterületek ezek, elegendő kenyérmagtermeléssel, de már felesleg, tehát kivitel nélkül, jelentékeny gyümölcsstermeléssel, elégséges erdőterületekkel. Mezőgazdasági önellátás jellemzi ezeket a medencéket és hátságokat. A magyar gazdasági élet szempontjából különösen tarkaerdeik, tölgyeseik és bükköseik fontosak. Ezek az erdők tűzifaszükségletünk hiányait nagy mértékben fogják pótolni. Sajnos, puhafa-, épületfaszükségletünk hiányai továbbra is kielégítenek maradnak, mert fenyveserdőket jelentősebb kiterjedésben nem kaptunk vissza.

Bár a medencék egymással a folyóvölgyek mentén és az alacsony hátságokon át könnyen tudnak érintkezni, ezek a felvidéki típusú, kisebb-nagyobb völgy-medencék egymástól jól elkülönülő életkamrák, életegységek. Mint földrajzi területegységekből belőlük a magyar középkor közigazgatási területegységeket teremtett, a honti medencéből, a Nógrádvidékből, a Rima gömöri medencéjéből és a Bódva tornai medencéjéből a hasonló nevű vármegyéket. A medencék főhelyei, nagyobb települései, Ipolyság, Losonc, Rimaszombat, Torna, Kassa a közigazgatás és gazdasági élet több-kevesebb energiájú központjai.

Ahol ez a harmadkori medencesorozat a legkeskenyebbre szorul össze, a Bükk-fennsík és a Szepes-Gömöri Érchegeység között, közvetlen északi szomszédságában terül el a Felvidék leggazdagabb vasércvidéke. Sajnos, az új magyar határ éppen hogy csak egy kis darabon kapaszkodik fel a vasércet rejtő kristályos tönk karsztos mészkő-táblákkal borított platóperemére, így aztán a vasércvidéknek csak déli, jelentéktlenebb szegélyterülete került Magyarország birtokába; Mecenzéf, Szomolnok, Dobsina vidékének és a Gölnic völgyének vasércei — legalább is egy időre — a cseh-tót állam birtokában maradtak. Ásványi nyersanyagokban való nagy szegénységünkben azonban az a kevés bányakincs is sokat jelent, amit visszakaptunk. A rozsnói vasércbányák évi termelése meghaladja a 200.000 tonnát, a Rozsnyó közelében levő dernői bánya már csak 50.000 tonna vasércet termel. Csúcsomon vasérc és antimónérc (évi termelés 2.000 vágón), Jolsván vasérc és magnezit került birtokunkba. Említést érdemelnek Jolsva és Zsarnó márványbányászata, a mész- és építőköbányászat, Klenóc zsirkőbányászata, Beregszász timföldje és tőzege, Léva travertinója és Somodi barnaszéntelegei, Csíz jódos hévizei, Szántó és Szalatnya savanyú vizei.

A szén és vasérc közeli előfordulása különféle iparokat keltett életre a Délfelvidék városaiban. Egyre jobban izmosodó iparunknak örvendetes erősödését jelenti Losonc, Gács, Rozsnyó, Rimaszombat és Kassa változatos ipara, melyhez kiegészítőként járul a kisalföldi városok (Komárom, Érsekújvár, Léva, Nagysurány) élelmiszeripara és Ungvár, Munkács ipari tevékenysége. A nehézipart Komárom hajógyára, Kassa gépgyártása és a rozsnói vasérckohászat képviselik. Losoncon, Érsekújváron: és Komáromban kisüzemi mezőgazdasági gépgyárak, Munkácson és Ungvárott vaseszközgyárak dolgoznak. A füleki szerszámárugyár 2000 munkást foglalkoztat. Megemlíthetjük Érsekújvár vasbútorgyártását.

Az üvegyártásnak Losonc, a kokszt- és gázgyártásnak Kassa és Komárom, a textiliparnak Érsekújvár, Losonc és Perbenyik a központja. Jolsva tűzálló anyagokat termel, Kassán, Ungvárott, Pelsőcön, Losoncon és Rimaszombatban évi 5.000 tonna termelőképességű mészégetőkemencék dolgoznak; a papírgyártásnak Rimaszombat, Ungvár és Munkács a főhelye. Gyári jellegű nyomda- és könyvnyomtató üzemek Kassán és Ungvárott vannak, faipari üzemek (bútorgyárak, fafeldolgozás, parkettgyártás) Kassán, Pelsőcön, Ungvárott, Munkácson, Rozsnyón, Léván, Rimaszombatban dolgoznak. Vegyi iparunk és gyógyszergyártásunk Kassa, Munkács, Beregszász és Ung-

vár gyári üzemével gyarapodott, a sörgyártásnak Kassa, az élelmiszer- és konzervgyártásnak Kassa, Ungvár, Rimaszombat, Léva, Losonc, a csokoládé- és cukorkagyártásnak Kassa és Ungvár, a cukorgyártásnak Nagysurány, Oroszka és Magyaridszeg, a malomiparnak Somorja, Dunaszerdahely, Komárom, Érsekújvár, Kassa, Ungvár, Munkács és Beregszász a központja. Kisebb-nagyobb szeszgyárak a visszacsatolt terület számos településében találhatók.

Ez a felsorolás már így magában is Csonkamagyarország iparának komoly erősödését igazolja. Különösen örvendetes ez az erősödés a mezőgazdasággal kapcsolatos iparokban (cukor- és malomipar), tehát hazai nyersanyagot feldolgozó, feltétlenül rentábilis ipari tevékenységben. A visszacsatolt terület iparvállalatainak térbeli megoszlása némileg enyhíteni fogja Magyarországon túlzott és egészségtelen budapesti centralizációját is. A kisalföldi malmok és cukorgyárak, a Délfelvidék üveg-, vas-, fa- és textilipartelepei, Kassa, Munkács, Ungvár gyárjai, a karcsú gyárkérmények, az iparművek épületcsoportjai némi színt és változatosságot, új tájrajzi vonásokat visznek a túlnyomóan mezőgazdasági magyar tájalföldies egyhangúságába.

A magyar gazdasági élet nyereségeként kell elkönyvelnünk kül- és belföldi idegenforgalmunk várható emelkedését vendégvonzó földrajzi „szép helyeink” meggyarapodásával is. A magyar táj legnagyobb vonzóerejét a külföldiekre Balatonunkon és fővárosunkon kívül medenceperemi középhegység- és dombvidékeink ligetes, napfényes, vadban gazdag tölgyesei jelentik. Ezekben eddig Magyarország meglehetősen szegény volt. A Dél-Felvidék medencéi és erdős domb- és halomvidékei, az újra birtokunkba került pelsőci és tornai karsztvidék, a Szepes-Gömöri Érchegeység erdős vonulatainak tájképi szépségei, a teljesen magyar kézbe került aggteleki barlangrendszer a természetjárók túrálehetőségeinek fokozódását és a hazai föld jobb megismerését és megbecsülését fogják eredményezni. Vendégforgalmi szervezeteinknek mindent el kell követniük, hogy a visszacsatolt terület tájképi szépségeit és rajtuk keresztül a magyar életet a bel- és külföldi utazni vágyó tömegei minél jobban megismerhessék, mert csak szervezett munka teheti lassan fejlődő idegenforgalmunkat a magyar gazdasági élet számottevő tényezőjévé.

Idegenforgalmunk várható emelkedésének szolgálatában tevékeny szerepet kell játszaniok a hazatért terület nagy múltú városainak is. Az azonban távol áll tőlünk, hogy Komárom, Érsekújvár, Léva, Ipolyság, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó, Jolsva, Kassa, Ungvár, Beregszász és Munkács hazatérésének elsősorban azért örvendezzünk, mert velük idegenforgalmi vonzóhelyeinknek száma hatalmasan megnövekedett. Ez csak másod- és harmadrangú szempont lehet. Velük a nagy Kárpát-medencében megülő magyarság változatos élettörténetének egy-egy fejezete tért vissza, annak az ezerarcú életnek, amelynek egyik megnyilvánulása volt, hogy a pusztázó, vadász, halász, pásztorkodó magyarságból letelepedett földművelőt, majd városlakót alakított. Ezek a hazatért magyar városok a magyar föld középkori polgárosodásának legbeszédesebb tanubizonyítékai. Ott ülnek sorban egymás mellett azon, a Bécsi-medencéből a Kis-Alföldön át és a Felvidék déli pereme mentén Erdélybe vezető útvonalon, amelyen Pozsonytól Brassóig a nyugat- és közép-európai polgárosodás és városiasodás hullámai a Magyar-medence területére beáramlottak és itt tova haladtak, hogy a Keleti-Kárpátok bástyáján megtörve, teljesen hatástalanul elcsendesedjenek. Valóban, amit a földrajztudomány középeurópai városi településnek nevez, ennek a rendszertani alaknak utolsó képviselőit nálunk Magyarországon, a Nyugat-Dunántúlnál, a Felvidékek és Erdély török fel nem dülta városaiban találjuk meg. Azonban ne higgyük, hogy ezek az alaprajzukban és házaik formáiban is erős nyugati hatásokat mutató, középkorias külsejű, de különösen és elsősorban a barokk építészet stílusát megőrző városaink, közöttük első helyen Kassa, a középeurópai, főként pedig a német városok szolgai

utánzásai lennének. Bennük az ezeréves magyar élet magyar módon jutott kifejezésre. Történelmük, kultúrájuk magyar, kapcsolatuk a magyar földdel, amelyből kinőttek, annyira erős, hogy a most véget érő húszéves idegen uralom sem tudott magyartalan tájvonásokat arcukba csempészni. Trianoni csonka országunk éppen ilyen nyugati típusú városokban volt nagyon szegény. A visszacsatolt Kassa, Rozsnyó, Rimaszombat, Jolsva, Ungvár, Munkács, Komárom, Losonc, Érsekújvár, Léva Maradék-Magyarország városföldrajzi, végeredményben tájrajzi képének igen nagy gazdagodását jelenti. A 70.000 lakosú Kassa nagyvárosaink számát gyarapítja, de városi lakosságunk jelentős növekedését jelzi Ungvár (26.665 lakos), Munkács (26.102 lakos), Érsekújvár (22.457 lakos), Komárom (21.158 lakos), Beregszász (19.000 lakos), Losonc 15.459 lakos), Léva 12.576 lakos), Rimaszombat (6814 lakos), Rozsnyó (6668 lakos), Ipoly-ság (5804 lakos) és Jolsva (3493 lakos) népessége is. Ez a növekedés elsősorban magyar városi lakosságunk erőgyarodása, mert a visszacsatolt városok között egy sincs, amelyben ne a magyarság lenne 70—80%-os többségben. 10.000 lakosnál népesebb településeink számát növeli a színmagyar Guta (10.822 lakos) nagyközség.

FÖLDRAJZI VIZSGÁLÓDÁSOK ALAPJÁN igyekeztünk vázlatosan megmutatni azt az erőgyarodást, amelyet a bécsi döntőbíróság ítélete Magyarország számára területben, népességben és a gazdasági élet terén jelent. Nép- és terményiségi gyarapodásunk azonban nem jelenti azt, hogy a magyar, német és lengyel peremterületeitől igazságosan megfosztott Cseh-Szlovákiánál nagyobb kiterjedésű Magyarországnak az etnikai elv alapján megvont új, északi határa az államterület védelme szempontjából erőttöbbletet jelentene, jobb lenne a régi trianoni határnál. Az új határ megvonásának az volt az alapelve, hogy a néprajzi szempontok mellett sem stratégiai, sem gazdasági, sem közlekedési elveket és megfontolásokat nem szabad figyelembe venni. Így aztán, bár az etnikai elv hiánytalan megvalósítása sem sikerült, hiszen a nyugati Csallóköz, Nyitra, Nagyrőce, Nagyszöllős magyarságáról tisztán a cseh-tót állam javára érvényesített hatalom-, gazdaság- és közlekedéspolitikai okokból kellett lemondanunk, az új határ politikai földrajzi szempontból jó államhatár tulajdonságait csak alig, a rosszét ellenben annál ékesszólóbban mutatja. Morfológiai tekintetben teljesen önkényesen, a térszíni viszonyok tökéletes mellőzésével meghúzott vonal; szerkezetileg és alaktanilag egységes területeket vág ketté, következésképpen az államterület biztonságát éppen olyan kevéssé szavatolja, mint a régebbi trianoni határ. Véges-végig a Magyar medencében, legfeljebb annak peremi középhegység- és dombvidékén fut s mindössze csak Rozsnyó és Krasznahorka környékén sikerült a Szepes-Gömöri Érchegység peremére felkapaszkodnia. Az által, hogy életgyűjtő medenceterületeket vág ketté, gazdaságilag legszorosabban egymásra utalt területek életét bénítja meg és súlyosan megnehezíti a forgalom és közlekedés zavartalanságát. Bár az új határ megállapításának következtében körülbelül 1.000 km vasútvonal, több forgalmas gócpont és körülbelül 5 600 km kiépített út (900 km állami, 2.500 km törvényhatósági és 2.200 km vicinális út) került Magyarország birtokába, a számszerű gyarapodással egyáltalán nincsen arányban a közlekedéspolitikai szempontokat teljesen mellőző határmegvonás következtében a visszacsatolt terület vasút- és úthálózatának forgalmi értéke. Néhány példa világosan mutatja ezt. A még cseh-tót felvidék felé vezető vasútvonalakat olyan bőven szabdalja az új határ,

hogy az eddigi vasúti határállomások száma (n) a duplájára emelkedett. A kassa-sátoraljaújhelyi, ungvár-munkácsi és munkács-bátyui közvetlen vonalat úgy vágja derékban az új határ, hogy a vonalak középső része a cseh-tót állam, két szélső része Magyarország birtoka lett. Sátoraljaújhelyről Kassa magyar területen csak Miskolcon át érhető el, Munkácsra pedig egyáltalán nem vezet ép, sértetlen magyar vasútvonal. Nem közelíthető meg magyar vasúton az ugocsamegyei Feketeerdő sem, mert itt meg a Szatmárnémeti—Halmi—Huszt—Máramarossziget vasútvonalat szeli derékban a határ. Annyi előnye azonban mindenesetre van ennek a feketeerdői metszésnek, hogy megszüntette a közvetlen vasúti összeköttetést Románia és Csehszlovákia között. A sátoraljaújhely-beregszászi vonal és a kassa-ungvár-munkácsi országút magyar uralom alá jutása pedig Szlovákia és a Ruténföld összeköttetését vágta ketté. Különben is a Ruténföld birtokában csak csonka, összeköttetésben még egymással sem álló vasútvonalдарabok állottak. Ennek a ténynek, karöltve azzal, hogy a kárpátjai síkság és a három nagyváros: Ungvár, Munkács és Beregszász Magyarországhoz való visszakapcsolásával a Ruténföld tápláló medencéjét vesztette el, magyar szempontból előnyös geopolitikai következményei lesznek. A csonka Ruténföld sem a cseh-tót állam keretein belül, sem esetleges függetlenségében meg nem találhatja a zavartalan fejlődés lehetőségét. Ez a terület másként, mint Magyarország autonóm tartozékaként meg nem élhet. Magyarországhoz való csatlakozása, hisszük és reméljük, igen rövid idő kérdése.

Magyarország biztonságérzetének növekedését északi szomszédja felé és dunamedencei hatalmi súlyának erősödését tehát egyedül az új határ, mint védelmi vonal nem jelenti. Nem népválasztó és közlekedésriasztó, magas hegységeken halad, mint a történelmi Magyarország kárpáti határa, hanem továbbra is a földrajzi tényezők nagy-szerű szimbiózisából megszületett nagy életegységet, az egymásra utalt népeket gyűjtő Magyar medencét szeldeli. Bár nagyjából a magyarság és tótság, illetve ruténség településterületét keretezi, a földrajz törvényszerűségeit mellőző kijelölése tartós életet éppen úgy nem biztosít ennek az új határnak sem, mint ahogyan kérészetűnek bizonyult Trianonban rajzolt elődje is.

És a csonka ország területi és népi erőgyarapodásán kívül ennek a ténynek felismerésén és legalább részleges elismerésén alapul a bécsi döntés nagy erkölcsi jelentősége. E döntés óta Magyarország az értékes peremterületeitől megfosztott, cseh, tót, rutén ellentétekkel bajlódó cseh állammal szemben az európai közvélemény által is elismert anyagi és erkölcsi erőfölényben áll. Münchenben és Bécsben nemcsak anyagi veszteség, hanem nagy és jogos megszegyenyítés érte a cseh államot, de egyben a párizskörnyéki bosszúbékék megalkotóit is. Nemcsak a geográfus, hanem a földrajzilag gondolkodni tudó és akaró közvélemény is világosan láthatja, hogy a földrajz, az élet törvényszerűségeinek érvényrejutását hatalmi szóval csak ideig-óráig lehet megakadályozni.